

**ИЗСЛЕДВАНЕ НА ЗНАНИЯТА ЗА ПРАВОПИС НА
СЪЩЕСТВИТЕЛНО ИМЕ В 4. КЛАС**
**EXPLORING THE KNOWLEDGE OF NOUN SPELLING IN THE
4TH CLASS**

Ваня Господинова Коева
Vanya Gospodinova Koeva

Резюме. Знанията за съществително име в четвърти клас са с особена важност, тъй като те са основополагащи за следващия етап на обучение на учениците по български език. Изследването даде възможност да се направи диагностика на знанията на учениците и да се изведат изводи за постигнатите резултати, както и да се търсят пътища за преодоляване на пропуските в знания на учениците.

Abstract. Knowledge of the nouns in the fourth grade is critical and fundamental to the next stage of training students in Bulgarian language. The study provided an opportunity to make a diagnosis of students' knowledge and to draw conclusions about the results, and to seek ways to bridge the gaps in knowledge of the students.

Ключови думи: български език, знания, съществително име, начално училище, диагностика, обучение, изследване

Key words: Bulgarian language, knowledge, noun, elementary school, diagnostics, survey, learning

Обучението по български език в началното училище винаги е било актуално и значимо. От една страна това е свързано с необходимостта свободно да се владее родният език като ежедневна потребност и нужда, от друга - граматически правилната, лексикално богата и разнообразна реч на хората вече е важно условие за тяхната професионална и интелектуална реализация.

Днес българското образование, в частност обучението по български език и литература, се намира в етап на реструктуриране, изразяващо се в промени в учебната документация – учебни програми и учебници, както и въвеждане в последните години на задължителни изпити по български език в края на определени периоди.

Особено значимо и отговорно е обучението в началното училище, когато се поставят основите, което означава, че то трябва да се усъвършенства, да се развива и да се модернизира.

Според *Г. Христовова*, изучаването на различните дялове на лингвистиката – фонетика, морфология, лексикология, синтаксис и стилистика в началното училище като цяло предполага запознаване и овладяване на основните понятия на езика и на тяхното функциониране в речта. За да се осмислят тези понятия, трябва да се изяснят техните функции, семантиката, структурата, обемът и съдържанието им. Характерно за обучението по български език е, че то има спираловиден характер – във

всеки клас се изучават езикови понятия от всеки дял на езикознанието, а в следващите класове знанията за дадено понятие се обогатяват и доразвиват. Затова във всички класове на различни нива са включени темите за звук, дума, изречение, текст и др.

При изучаване на частите на речта е нужно да се установи връзката значение - форма. Всяка дума има своето лексикално значение, но и своя граматическа форма. Думата не само назовава част от действителността, но и показва връзката и отношението между отделните факти.

Четвърти клас е последният клас от началния етап на основната образователна степен. В края на четвърти клас ученикът трябва да е овладял определен обем от знания, умения и отношения, формиращи езиковата и литературната компетентност, чрез които се достига до определено равнище на комуникативно-речева компетентност. От друга страна - социокултурната компетентност съдейства за развитието на езиковата и литературната и заедно с тях се проявява и формира в комуникативните практики на устно и писмено общуване.

Основните морфологични понятия, които усвояват учениците в четвърти клас, са свързани с морфемния строеж на думата и с нейното значение - думата като част на речта: съществително име, прилагателно име, глагол, наречие, числително име.

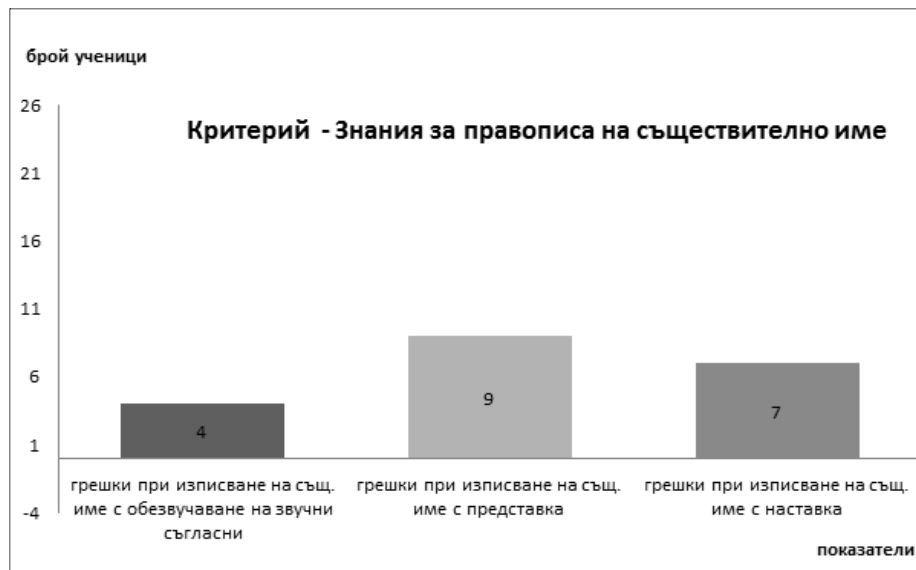
Формирането на познания за съществителното име като граматическо понятие започва още във втори клас. Учениците имат вече познания за род, число и вид на съществителното име. В трети клас се разширяват, доуточняват и дообогатяват познанията на децата за това граматическо понятие, като се включват в активна самостоятелна работа, изискваща междупонятийна връзка и пренос на знанията от различни дялове на науката за езика (словообразуване - образуване на съществителни имена; членуване на съществителни имена от м.р. ед. ч. като подлози в изречението и т. н.).

При проведен педагогически експеримент се установи доколко и как учениците от 4.,а“ клас на Основно училище „Д-р Иван Селимински“ -гр. Сливен, са достигнали ДОИ в знанията си за правопис на съществително име.

За нуждите на планирания педагогически експеримент бяха разработени два теста, които са критериални, съобразени с ДОИ и с възможностите на учениците в 4.,а“ клас.

Изследването е проведено в края на месец април след усвояване на материала за съществителни имена. В него участват 26 ученици - 13 момчета, 13 момичета. Всички с майчин език български. Няма деца със СОП. Едно дете е с глаукома, интелектуално съхранено, което работи по теста на останалите, но с по-едър шрифт. Двата теста са направени в два часа в една учебна седмица.

По въведения критерий за придобити знания при правопис на съществителни имена с фонетични особености, се получиха следните резултати: / Следи Диаграма №1/

15,4% от учениците грешат при обеззвучаване на звучни съгласни в състава на съществителните имена. Останалите 74,6 % не допускат подобни грешки. Този добър резултат се дължи на усвояване и прилагане на знанията по фонетика.

Учениците, които са се справили без грешка с изписване на съществителни имена с обеззвучаване на звучни съгласни, са 21 или 80,85%. Само един ученик или 3,85% от всички ученици в класа се колебае в отговора си. С учениците, допуснали грешки, както и с ученика, който се колебае, се предвижда допълнителна работа с повече задачи за упражняване на правописните особености.

Учебната програма за началните класове съдържа много теми по морфология, които са обособени в две групи: теми по морфемния строеж на думата – представка, корен, наставка, определителен член; теми за частите на речта – съществително име, прилагателно име, глагол, числително име, наречие и т.н.

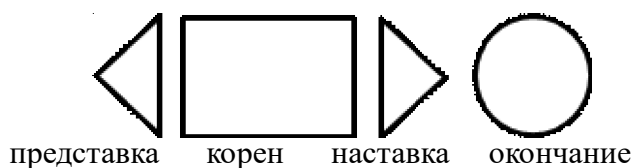
Учениците в 4. клас знаят, че представката е морфема, която стои пред корена на думата. Тя допълва или изменя значението на думата. Изучили са всички представки и на много от тях са запомнили правописа. Знаят основните правила за проверка на правописа на представките: когато представката завършва на звучен съгласен, а коренът започва с беззвучен съгласен, налице е обеззвучаване на звучен съгласен пред беззвучен - например *безпощаден*.

Морфологичните грешки обикновено се дължат на недобре усвоените значими правила за правопис на представките в българския език. Въпреки това, 17 ученици или 65,45% са се справили без грешка, което показва, че са усвоили и прилагат успешно на практика основните правила при правопис на представка в съществително име.

Учениците в четвърти клас знаят, че наставката е морфема, която стои след корена. Те познават правописа на някои наставки с непроверяем правопис: **-тба, -джия**; със струпани съгласни: **-ист, -истка, -ост**.

При определяне на основни правила за правопис се акцентира на това, че основният правописен принцип е морфологичният (морфематичният), т. е. всяка морфема, независимо от това как се чува и как се произнася, винаги се пише по един и същ начин.

Запознаването с морфемите в начален етап от методическа гледна точка е съществена предпоставка за усвояване на правописа. На учениците са поставяни много задачи за морфемен анализ на думите. Използват се познатите в методиката знаци за отбелязване на морфемите.

С тези 7 ученици или 26,95%, допуснали грешка при изписване на съществителни имена с наставка, се предвижда работа с повече задачи за морфемен анализ на думата.

Като се има предвид това, че морфологията е свързана с множество абстрактни понятия за децата, при изпълнение на задачите многократно трябва да се осмисли същността на понятието, обемът и съдържанието му чрез множество примери и упражнения.

Анализирайки данните от проведения педагогически експеримент, могат да бъдат формулирани следните изводи:

1. Овладени са основните правила за правопис на съществително име. Роля за това имат знанията на учениците за строежа на думата.

2. Учениците са овладели и прилагат успешно на практика основния правописен принцип - всяка морфема, независимо от това как се чува и как се произнася, винаги се пише по един и същ начин.

Проведеният педагогически експеримент показва, че изискванията на ДООИ за овладяване на знанията за правописа на съществително име в 4. „а“ клас при Основно училище „Д-р Иван Селимински“ - гр. Сливен, са постигнати.

Задълбочаването и обогатяването на знанията за строежа на езика, за езиковите и речевите единици, за правописа и правоговора са основа за развитието на комуникативно-речевите умения на учениците.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Борисова, Т. Ограмотяване и четене 1.- 4. клас. Стара Загора: ИК „Дигитал Принт“, 2013
2. Вълкова, С., Л. Георгиева, С. Терзиева, Л. Вълкова. Книга за учителя по български език 4. клас. София: Просвета, 2009
3. Танкова, Р. Книга за учителя по български език 4. клас. София: Просвета, 2012
4. Христозова, Г. Обучението по български език 1.-4. клас. Бургас: И „Янита ЯС“, 2008
5. Христозова, Г. Учебната задача по български език. Бургас: ИК „Т.Калоянов“, 2003